

Iets uit het jaar 1870. Medegedeeld aan de Leidsche burgerij, bij den aanvang van het jaar 1871 : door de Evangelisch Luthersche weezen – J.J. Cremer.

Handschrift: Iets uit het jaar 1870 : Meegedeeld aan de Leydsche burgerij bij den aanvang van 1871 met een hartelijken heilwensch door de Evangelisch Luthersche weezen. Gedateerd oktober 1870. Gedeeltelijke autograaf. Fol. 2-9. Fol. 10-17: afschrift door Cremers dochter Louise Alexandrine (1855), met correcties door de auteur; Het oorspronkelijke handschrift is gedateerd oktober 1870, het afschrift is ongedateerd. In de Romantische werken staat als datering december 1870.

In 1870 reageert J.J. Cremer meerdere malen op het oorlogsgeweld tijdens de Frans-Duitse oorlog. Hij plaatst een ingezonden brief op 18 september in het Vaderland, hij schrijft de uitgave "De oorlog een noodzakelijk kwaad?", en schrijft "Iets uit het jaar 1870", een curieuze nieuwjaarswens voorgelezen op 1 januari 1871 door kinderen van het Evangelisch-Lutherse weeshuis in Leiden. Cremer schonk de opbrengst van voordrachten en de verkoop van de novelle Bella Roel aan het Nederlandse Rode Kruis.

1e druk: Iets uit het jaar 1870. Leiden: Boek- en steendrukkerij van De Breuk en Smits, 1870. 8 pag. Niet in de reguliere verkoop geweest.

2e druk in: Het orgel : gedichtjes, gelegenheidsstukken. Amsterdam: Noothoven van Goor, 1881. Romantische werken no. 14. p. 105-110.

3e druk in: De lelie van 's-Gravenhage Leiden: A.W. Sijthoff, [1888]. 6e druk. p. 180-184. Vijftigcents-editie, no. 22.

4e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff, 1890. p.180-184. 7e druk. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

5e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., 1917. 7e druk. p.180-184. Romantische werken, blauwe serie.

6e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., c.a. 1920. 8e druk. p.180-184.

7e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Z.pl., z. uitg., 2013. 500 p. paperback 9783849539993. Print on demand. p.180-184.

8e druk: De lelie van 's-Gravenhage. Z.pl., Hardpress, 2016. Kindle edition. Epub. 606 p. Asin: B018PJW83E.

9e druk: De lelie van 's-Gravenhage en andere verhalen. Z.pl., Project Gutenberg, 2020. Ebook 1230004329213. Digitale herdruk van de 7e druk.

Handchrift
van Gremer

1846

3
Letz mit het jaar 1846.
~~Handwritten text~~
jaar

8
Kergeten ~~by~~ dan aanvang van
1846
dan de Leydsche burgers

met een hartelyk welkom
door de
Evangelisch-Lutherse Meeren

Wij willen u hebben ~~op~~ ~~de~~ eerste

8
dy van het nieuwe jaar niet zo als
gewoontlyk een uerf aanbieden. Het
met heel vriendelyk van de heeren die
het ~~voor~~ ^{vroeger} ons maakten, en wij hopen ook
met dat u het later nog meer zullen
doen, maar nu moeten wij ~~u~~ ^u ~~te~~ ^{te} ~~let~~ ^{let} ~~ver-~~
letten. Wij hebben het van een mijnheer
gehoord die ~~het~~ ~~u~~ ~~te~~ ~~let~~ ~~ver-~~
het voor ons opzalschrijven. U moet
dan weten lieve Mynheeren en Dames
dat er dit jaar een oorlog is geweest
tuytten de Pruisjen en de Franken. Nu
dat wilt u eynlyk wel weten, want
"Vader" las et alle dagen van in de Courant.
Nu moeten de Fransen een Keizer
hebben en de Pruisjen een Koning-

O ja mijnheer verhelde nog, dat de neef van
den Prins von W. weer leter wordt, en
dat Alphonsje wel eens op syn knie zit
als hy een enkele heer by hem komt,
(dat hy rey dan spaar 200 aljoet het geeny neef van een
en prins was by den dengen knevel trekt.
Henriette daar weet ik niks van, maar
Lotte drinkt Duytsche Soemelk.

IETS UIT HET JAAR 1870.

MEDEGEDEELD AAN DE
LEIDSCHER BURGERIJ,
bij den aanvang van het jaar
1871,

EVANGELISCH LUTHERSCHE WEEZEN.

Wij willen U heden op den eersten dag van het nieuwe jaar niet zooals gewoonlijk een versje aanbieden. 't Was wel heel vriendelijk van de Heeren die het vroeger voor ons maakten, en wij hopen ook wel dat zij het later nog eens weer zullen doen, maar nu moeten wij U zelf iets vertellen. Wij hebben het van een Mijnheer gehoord die het voor ons zal opschrijven. — U moet dan weten, lieve Mijnheeren en Dames, dat er dit jaar een oorlog is geweest tusschen de Pruisen en Franschen. Nu, dat zult U eigenlijk wel weten, want de Vader las er alle dagen van in de courant. Nu moeten de Franschen een keizer hebben, en de Pruisen een koning — een koning is minder — maar de keizer die tegen den koning gezegd had, dat hij maar moest uitkomen als hij durfde, heeft er leelijk van langs gekregen. Een vreeselijke hoel menschen zijn er door dien oorlog gewond en gedood en gevangen genomen, en de keizer zelf is ook gevangen, maar die keizer zit niet achter tralies; dat dachten we eerst.

Nu, dit alles zult U wel weten, maar wij gelooven niet dat U weet wat er te S. in een dorp niet ver van B. is

voorgevallen. Daar was een Vader en Moeder, een echte Vader en Moeder — niet zooals van ons — en die hadden drie kinderen, een van vijf, een van bijna vier, en een van bijna één jaar. Die Vader was een timmerman en een Franschman ook.

Op een goejen dag — of eigenlijk een heel leelijken dag — toen kwam er een bevel dat hij mee moest vechten, want hij was zoo veel als bij ons een schutter, of in 't vervolg een scherpschutter. De vrouw vond het wel verdrietig om het werk, maar zij zag er toch niet veel kwaad in, omdat de Pruisen, zooals ze allemaal zeiden, haast altijd verloren. Maar dat was niet waar, want in Frankrijk kunnen de groote menschen erg jokken. Nu, de vrouw was ten minste niet bang, en heel blij dat haar man in het stadje kon blijven, al moest hij dan ook gaan exercereen. Het oudste jongetje — och hoe was nu zijn naam ook weer — een mooi jongetje met zwart krulhaar, dat niks anders als Fransch kon, vond zijn papa — want timmermansjongetjes zeggen daar ook papa — hij vond zijn papa veel mooier als soldaat; en als die papa van het exercereen t'huis kwam dan mocht hij wel eens met den sabel spelen, maar hem niet uit de scehe trekken, want dan zou ie zich snijen. Aan 't geveer mocht hij in 't geheel niet komen, want dat was een gevaarlijk geweer waar die papa zelf heel voorzichtig mee omging. Zoo'n nieuwerwetsch.

Nu gebeurde het wel eens dat de timmerman in een paar dagen niet t'huis kwam, want men moest alles goed in orde hebben als de vijand — dat waren de Pruisen — zou komen; en dat vond de vrouw heel naar, en dan hilde zij wel eens, en dan begon de kleine Henri — zoo heette het tweede jongetje — ook te huilen, en het jongste kindje van de weeromstuit; maar dat vond het oudste jongetje niet plezierig en begon dan met een hamer zoo hard op de tafel te slaan dat de mama hem verbieden moest en zoodoende niet meer schreien kon.

schen achteruit in het stadje gejaagd, en schoten er net zooveel dood als ze maar raken konden. Dat was akelig, want ze kenden hen niet eens, en hadden eigenlijk nooit geen ruzie samen gehad. Nu dat kon niet, want de een spreekt Fransch en de andere Duitsch. — Alphonsje werd toen bang, want hij dacht dat het heel erg donderde, maar dat dee het niet, en hij riep dat hij weer uit den kelder naar boven wou, en dat wou Henriette ook; maar de Moeder hoorde er niet naar, en bad met de oogen open, wel zesmaal achter elkaar het Onze Vader. — De Mijnheer zei dat ze niet Lutersch maar Roomsch was, maar dat de Roomschen net zoowel het Onze Vader bidden.

Toen ze nog bezig was, hoorde zij op eens een vreeselijk geweld, vlak voor de deur. Hoe het alles gegaan was, dat weten we niet meer, maar een klein beetje later klonk er vlak boven haar hoofd in de woonkamer, een slag alsof er iemand op den grond viel, en een geluid alsof er kermende haar naam werd geroepen.

Zonder aan de kinderen te denken, vloog de vrouw toen de trap op met het kleintje in den arm — dat had ze altijd in den arm gehad. Alphonsje en Henri kroopen haar na. U kunt wel begrijpen hoe zij schrok. Toen zij in de kamer boven den kelder kwam, lee daar de timmerman — die soldaat was geweest — vol bloed en heel akelig bleek op den grond. Van iets dat boven op een geweer zit had hij digt bij zijn eigen huis een vreeselijke steek door de borst gekregen. Met heel veel moeite was hij nog tot bij de voordeur gekomen, maar die was gesloten. Gelukkig was de deur van de werkplaats open gebleven — die had de vrouw vergeten — en zoo kwam hij nog binnen.

Toen de vrouw zoo haar lieven man zag, gilde zij van schrik, en wou hem nog ophelpen en water laten drinken; maar water zag zij niet, en drinken kon hij ook niet meer, want hij riep in het Fransch: »Vaartwel!»

zou bijna door zijn eigen volk onder den voet zijn geraakt, zoo hard liepen ze van blijheid dat de Franschen op de vlucht waren en het weer hadden verloren. En ziet U, dat was nog gelukkig, want nu de officier er in was, nu werd het huis niet in brand gestoken, en het was juist het huis van den timmerman. Vindt U dat niet baldadig in brand steken? Maar nu moet U verder hooren, want, daar was het om! Toen die vreemde soldaten dan in het huis kwamen, zagen ze de drie kinderen. — Alphonsje was bang geworden voor zijn Vader die daar zoo akelig op den grond lag, en was boven op een kastje geklauterd. Kleine Henri schreeuwde uit al zijn macht, en kleine Lotte ook, zeker omdat ze haar Moeder niet zag. De sergeant zei aan een der soldaten dat hij dat kindergoed maar in de achterstraat moest jagen, en dat hij het lijk van dien man in de werkplaats zou slepen.

Alphonsje schreeuwde nu op die kast uit al zijn macht, en smet den soldaat die hem pakken wou, met een mooi pronkkopje; maar het raakte gelukkig niet.

Toen de soldaat hem eindelijk beet had, en Henriette ook, en hij Lotte met haar mooie zwarte oogjes uit de wieg wilde nemen, toen begon Alphonsje zoo hard om zijn Vader en Moeder te gillen, dat de mannen zelf er naar van werden.

»Afblijven! Zusje geen kwaad doen!» riep hij, allemaal in het Fransch: »anders zal ik je bijten!» — Dat verstonden die mannen niet, maar de officier die op het bed van den Vader en de Moeder was gelegd, en juist door een soldatendokter geholpen werd, zei iets. En toen kwam de soldaat met het kindje bij den officier. En de officier zag toen naar de kleine Lotte, en kreeg de tranen in de oogen, en zei in het Duitsch: »Och, mijn kind!» — Weet U, toen dacht hij aan zijn eigen kindje, omdat hij ook zou doodgaan. De soldaat moest Lotte toen eens heel digt bij hem houden. En

tenminste nooit al die arme menschen zal doen die zonder dat ze boos op elkaar zijn, toch malkaar moeten doodslaan, maar veel eerder die keizers en koningen omdat zij het beginnen. Hé! zoudt U wel zoo'n keizer of koning durven zijn? Zij zullen zeker 's avonds in het donker wel bang wezen. Wij zijn het heusch nooit meer.

En wat we hier aan het eind nu nog zeggen wilden, het is dit:

Lieve Mijnheeren en Mevrouwen, als het soms eens moest uitkomen dat dit niet alles precies zoo gebeurd is — want de menschen vertellen tegenwoordig zoo veel — dan is het toch zeker waar dat er door al dat slechte moorden en vechten, veel, heel veel ongelukkige weesjes onder de Duitsche en Fransche menschen zijn gekomen, al hebben dan velen ook hun Moeder nog behouden. Nu dan, wij hopen dat U, die altijd zoo goed voor ons zijt, ook aan hen zult willen geven als er soms wat gevraagd wordt. En als U dat doen wilt, dan wil de Mijnheer die ons dit stukje vertelde, het ook wel ten voordeele van die arme kinderen in het licht geven, met zijn naam er bij. En weet U, dan zouden wij ieder zoo graag een week zakgeld geven; dat was dan van ons allemaal iets in dit nieuwe jaar voor de weezen van 1870.

En nu, lieve Mijnheeren en Dames, bedanken wij U nog eens hartelijk, en hopen dat Uw kinderen U allemaal heel lang zullen behouden.

O ja, de Mijnheer vertelde nog, dat de neef van den Prins Von W. weer beter wordt; en dat Alphonsje wel eens op zijn knie zit als hij een enkelen keer bij hem komt, en dat hij hem dan maar zoo, alsof het geen neef van een prins was, bij den langen knevel trekt.

Henriette daar weet ik niks van, maar Lotte drinkt Duitsche koemelk.